

**ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)**

**КИЇВСЬКА МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

*Методичні рекомендації до написання та захисту
науково-дослідницьких робіт
у відділенні філософії та суспільствознавства*

Київ - 2016

Кот Т.Ю., Карчина Л.Я.

Методичні рекомендації до написання та захисту науково-дослідницьких робіт у відділенні філософії та суспільствознавства (для слухачів, кандидатів у дійсні члени та дійсних членів МАН). – К.: КМАНУМ, 2016. – 35 с.

Відділення філософії та суспільствознавства Київської Малої академії наук учнівської молоді

м. Київ, вул. Дегтярівська, 31 (8-й поверх)

Телефон: 483-05-91

Веб-сайт: www.kyiv.man.gov.ua

Електронна пошта: kman-filosof@ukr.net

Посібник знайомить зі структурою відділення філософії та суспільствознавства Київської МАН, формами навчальної діяльності, вміщує вимоги, методичні рекомендації та поради щодо підготовки, написання, оформлення і захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН у відділенні філософії та суспільствознавства.

Видання адресоване педагогічним працівникам, які займаються організацією науково-дослідницької роботи з учнями Київської МАН, школярам, зацікавленим у поглибленні знань та опануванні навиків проведення науково-дослідницької роботи, засвоєнні досвіду творчої дослідницької діяльності та формуванні мотивації самопізнання й саморозвитку.

КПНЗ «Київська Мала академія наук
учнівської молоді», 2016

ЗМІСТ

1. Структура та основні форми роботи відділення філософії та суспільствознавства Київської Малої академії наук учнівської молоді
2. Умови проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАНУ
3. Критерії оцінювання науково-дослідницької роботи
4. Загальні вимоги та правила оформлення науково-дослідницької роботи
5. Етапи виконання та структура науково-дослідницької роботи
6. Особливості виконання реферативно-дослідницьких робіт суспільного та освітнього спрямування для учнів 9 класів та науково-дослідницьких робіт – для учнів 10 та 11 класів
7. Підготовка до захисту науково-дослідницької роботи
8. Типові помилки учнів під час написання та захисту науково-дослідницьких робіт економічного спрямування та способи їх уникнення

ДОДАТКИ

Додаток 1. Зразок оформлення титульної сторінки науково-дослідницької роботи

Додаток 2. Зразок оформлення змісту науково-дослідницької роботи

**1. Структура та основні форми роботи відділення
філософії та суспільствознавства
Київської Малої академії наук учнівської молоді**

МЕТА РОБОТИ ВІДДІЛЕННЯ: виявлення, підтримка та розвиток здібних, обдарованих і талановитих школярів, підвищення їхнього інтелектуального рівня, ознайомлення зі специфікою та практикою роботи в галузі суспільних та освітніх наук, створення умов для подальшого професійного самовизначення.

ОСНОВНІ ФОРМИ РОБОТИ:

- навчально-дослідницька діяльність школярів у секціях відділення;
- науково-практичні конференції;
- міжнародні наукові проекти;
- проведення II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України;
- творча співпраця з науковими установами НАН України, НАПН України, музеями та громадськими організаціями, провідними вченими, педагогами;
- дискусійні клуби, лекторії тренінги;
- семінари-практикуми;
- наукові читання;

проведення консультаційних занять (індивідуальних та групових) для учнів та вчителів шкіл міста.

Усі заходи відділення філософії та суспільствознавства висвітлюються на сайті Київської Малої академії наук учнівської молоді: www.kyiv.man.gov.ua таким чином:

- заплановані – у розділі «Дошка оголошень»;
- проведені заходи та досягнення учнів-членів секцій – у розділі «Новини академії».

ЦІЛЬОВА АУДИТОРІЯ:

- учні 9–11 класів загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів міста Києва віком від 14 до 17 років (слухачі, кандидати у дійсні члени та дійсні члени МАН);
- керівники наукових товариств, вчителі суспільного та освітнього напрямку, методисти загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів столиці.

СТРУКТУРА ВІДДІЛЕННЯ:

- секція правознавства;
- секція педагогіки;
- секція соціології;
- секція релігієзнавства;
- секція філософії.

РЕЗУЛЬТИ РОБОТИ В СЕКЦІЯХ ВІДДІЛЕННЯ:

- здійснення глибокої самоосвіти у сфері науково-дослідницької та філософсько-суспільствознавчої спеціалізації поза межами шкільної програми, набуття відповідних фундаментальних знань;
- самостійне виконання науково-дослідницької роботи із застосуванням теоретичних та емпіричних методів наукового дослідження, спеціальної термінології та наукового стилю;
- раціональний вибір різноманітних видів джерел інформації з теми науково-дослідницької роботи та ефективна робота з ними, набуття навичок користування каталогами та картотеками;
- правильне оформлення структури дослідження, ілюстрацій, посилань на джерела та результатів науково-дослідницької роботи;
- презентація і захист власних результатів науково-дослідницької роботи перед членами журі на різноманітних конкурсах та науково-практичних конференціях;

- високий рівень мотивації, самоорганізації, пунктуальності, дисципліни, патріотизму, пам'яті та уваги, стратегічного, логічного, аналітичного, ретроспективного, наукового та системного мислення;
- лідерські здібності, вміння працювати індивідуально та у колективі, відстоювати власну точку зору та доносити її до інших людей за допомогою ефективною вербальною та невербальною комунікації;
- формування та розвиток знань, умінь, навичок і компетентностей в галузі суспільних і освітніх наук та написання науково-дослідницької роботи.

2. Умови проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАНУ

Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАНУ відбувається у три етапи:

Перший етап – районний, проводиться у навчальних закладах та наукових товариствах міста.

Другий етап – міський, проводиться Комунальним позашкільним навчальним закладом «Київська Мала академія наук учнівської молоді».

Третій етап – всеукраїнський, проводиться Міністерством освіти і науки України та Національним центром «Мала академія наук України».

Конкурс науково-дослідницьких робіт включає такі складові:

- конкурс науково-дослідницьких робіт, за який учасник може максимально набрати **25 балів**;
- виконання контрольних завдань – **30 балів**;
- захист науково-дослідницьких робіт – **45 балів**.

У конкурсі беруть участь члени Київської Малої академії наук – учні 9–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, спеціалізованих шкіл, ліцеїв, гімназій.

Учні 9–11 класів, члени наукових товариств, готують реферати, науково-дослідницькі, експериментальні, творчі роботи та захищають їх на засіданнях шкільних наукових товариств.

Учасниками **I (районного) етапу конкурсу-захисту** можуть бути слухачі (учні 9–10 класів), кандидати та дійсні члени МАН (учні 10–11 класів) – переможці шкільних конкурсів МАН.

До II (міського) етапу конкурсу-захисту допускаються переможці I етапу:

- автори реферативних робіт – слухачі МАН (учні 9 класів);
- автори науково-дослідницьких, експериментальних, конструкторських робіт – члени МАН (учні 10–11 класів).

До III (всеукраїнського) етапу конкурсу-захисту допускаються переможці II етапу:

- по одній дитині з кожної секції.

Поза конкурсом можуть брати участь:

- учні 7-8 класів за умови виконання ними випробувань із базової дисципліни за програмою 9 класу. Якщо ця умова не виконується, то такі учні можуть брати участь поза конкурсом без написання контрольної роботи;

- учні 11 класів, які навчаються у МАН перший рік і не є кандидатами у дійсні члени.

3. Критерії оцінювання науково-дослідницької роботи

Основні вимоги до науково-дослідницьких робіт:

1. Науково-дослідницькі роботи виконуються державною мовою.
2. Тематика робіт довільна, але має відповідати напряму відділення філософії та суспільствознавства.
3. Обсяг основного тексту не повинен перевищувати 25 (двадцяти п'яти) сторінок формату А-4 з полуторним міжрядковим інтервалом. Додатки в загальний обсяг роботи не враховуються.

Оцінюючи науково-дослідницьку роботу, виходять з того, що учень повинен уміти:

- формулювати мету і завдання дослідження;
- вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- використовувати сучасні методи наукового дослідження, модифікувати наявні і/або розробляти нові методи, виходячи із завдань конкретного дослідження;
- обробляти отримані дані, аналізувати і систематизувати їх на базі відомих джерел;
- оформляти результати досліджень відповідно до встановлених вимог.

У ході оцінювання враховується низка важливих показників роботи:

- актуальність обраної теми;
- чіткість формулювання мети і завдань дослідження;
- структура і логіка побудови змісту роботи;
- якість і глибина теоретичного, методологічного та практичного аналізу проблеми;
- наявність огляду літературних джерел;
- дотримання вимог до оформлення роботи;
- наявність та інформаційна змістовність ілюстративних матеріалів для захисту роботи;
- правильність та чіткість відповідей на запитання присутніх на захисті роботи членів журі та конкурсантів.

Для захисту роботи автору надається до 7 хвилин, для відповіді на запитання – до 3 хвилин, на виконання контрольних завдань – 3 години (астрономічні).

Конкурсант, який не брав участі в усіх складових конкурсу-захисту, не може претендувати на призове місце.

Максимальна сума балів за участь в усіх складових конкурсу може досягати 100 балів.

Під час захисту робіт оцінюється:

- самостійність, науковість роботи;
- аргументація вибору теми з урахуванням власного вкладу дослідника;
- чіткість, логічність викладення матеріалу;
- повнота, вичерпність відповідей;
- доцільність, якість наочних матеріалів та вміння їх використовувати;
- культура мовлення;
- толерантність та активна кваліфікована участь у веденні дискусії;
- публікації, участь у наукових заходах.

Конкурсні роботи авторам не повертаються.

Роботи, що не відповідають зазначеним вимогам, подавались від шкільних та районних наукових товариств на минулорічні конкурси або запозичені з Інтернету, до участі не допускаються.

4. Загальні вимоги та правила оформлення науково-дослідницької роботи

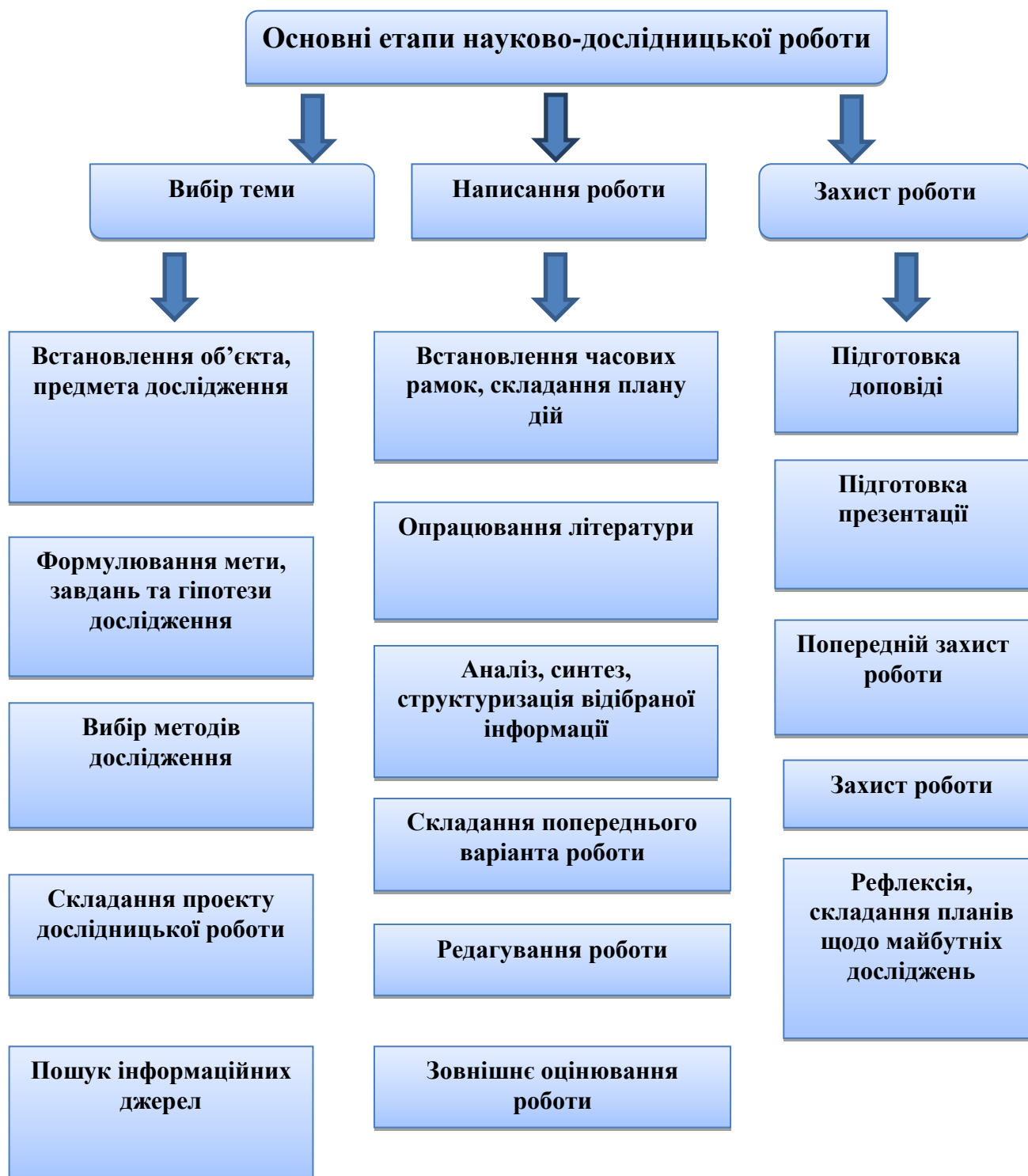
У дослідницькій діяльності відбувається набуття індивідуального досвіду пізнавальної діяльності.

Основні етапи дослідження:

I етап	Вибір об'єкта (теми) дослідження	Відповідно до свого кола інтересів учень самостійно обирає галузь знань та об'єкт, який стане темою подальшого дослідження. Здійснити вибір дослідної теми також можна зі списку, який пропонує вчитель або керівник секції відділення філософії та суспільствознавства.
II етап	Процес дослідження об'єкта	Після визначення теми починається пошук інформації, пов'язаної з об'єктом дослідження: • пошук та первинні нотатки-відомості з теми дослідження (будь-які джерела інформації: довідники, енциклопедії; відомості з Інтернету; отримання консультацій у фахівців); • пошук та запис нових, не відомих раніше фактів (теоретично і/або практично виявлення властивостей об'єкта дослідження; здійснення пошуку нового практичного застосування знайдених властивостей; аналіз та узагальнення знайдених знань)
III етап	Оформлення результатів дослідження	Результати дослідження оформлюються у вигляді текстового, графічного і/або комп'ютерного продукту.
IV етап	Демонстрація результатів дослідження	Захист роботи відбувається на конкурсі дослідницьких робіт. До захисту необхідно: • підготовка 7-хвилинної доповіді з теми дослідження; • підбір або створення наочного матеріалу; • попереднє обговорення своєї доповіді із іншими учнями-дослідниками.

Дослідницькі знання — спеціальні знання про наукові підходи до проведення досліджень та дії механізмів дослідницького пошуку.

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ УЧНІВСЬКОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ

Наукове дослідження – це особлива форма процесу пізнання, систематичне, цілеспрямоване вивчення предметів, процесів і явищ (аналіз впливу на них різних факторів, вивчення взаємодії між ними тощо), об'єктів, у

якому використовуються засоби і методи науки і яке завершується формуванням знання про досліджуваний об'єкт.

У науковій роботі реферативно-дослідницького характеру (для учнів 9 класів) учень повинен не лише продемонструвати вміння працювати з науковими джерелами, а й виконати самостійне дослідження.

Науково-дослідницька робота (для учнів 10–11 класів) є результатом глибокого теоретичного вивчення обраної теми, її творчого осмислення та виконання дослідницької частини.

Тема дослідження конкретизує галузь та напрямок дослідницької роботи з метою вивчення обраних процесів чи явищ. Її визначає безпосередньо конкурсант чи його науковий керівник.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, яку і обрано для вивчення у ході пошукової діяльності, частина реальності, на яку спрямована пізнавальна активність дослідника, вся сукупність зв'язків, відношень різних аспектів теорії і практики, яка є джерелом необхідної для дослідника інформації.

Предмет дослідження – це те, що знаходиться в межах об'єкта дослідження в певному аспекті розгляду, ті істотні зв'язки та відношення, якості об'єкта, які досліджуються із визначеною метою у даних умовах.

Будь-який *об'єкт* дослідження містить у собі величезну майже незчисленну кількість предметів дослідження. Завдання дослідника полягає в тому, щоб виділити такий предмет, який був би недостатньо вивчений, відображав би сутність проблеми і був доступним для вивчення.

Формулювання *предмета* — істотний крок у пізнанні об'єкта. Формулювання предмета містить сукупність висновків про досліджені та недосліджені сторони об'єкта, які «укладаються» в його предмет. По суті, його можна звести до сукупності протокольних констатувальних і оцінювальних пропозицій, в яких визначається ступінь недослідженості об'єкта.

Глибоке і всебічне опрацювання предмета дослідження створює сприятливі умови для дослідження і неминуче переростає в саме дослідження.

Формулювання предмета органічно пов'язано з оглядом літератури, станом наукових досліджень предмета. При цьому огляд літератури є засобом обґрунтування предмета.

Мета дослідження – конкретний усвідомлений образ очікуваного результату, на досягнення якого направлена діяльність дослідника. Вона спрямовує дослідницьку діяльність та визначає можливі засоби її досягнення через формування завдань дослідження.

Завдання дослідження впливають з мети роботи і є її конкретизацією. Сукупність завдань дає уявлення про те, що слід зробити для її досягнення.

Кожна обрана тема має вирішувати поставлену перед дослідником проблему. Проблема передбачає вирішення, тобто прогнозований результат, який і називають метою дослідження, що досягається через поставлені завдання.

Формулювання мети дослідження здійснюється на основі чіткого прогнозування результату, об'єкта дослідження та шляхів досягнення мети (завдань).

Мета виступає у формі ідеального передбачення результату дослідження і є основою здійснення всіх етапів наукової роботи.

Мета дослідження — це запланований результат, який має бути відображений у висновках наукової роботи.

Лише після виконання завдання може настати досягнення мети. Отже, мета — це результат виконаної дії, отримання результату, шляхом постановки завдання, виконання якого призведе до досягнення мети.

Таким чином, на основі поставленої мети визначають завдання дослідження.

Завдання дослідження

Кількість поставлених завдань має бути приблизно 3-6. Завдання можуть включати такі елементи:

1. Вирішення необхідних теоретичних питань, які входять у загальну проблему дослідження.

2. Виокремлення методологічних підходів, принципів і методів, які можуть бути застосовані для дослідження проблеми та обґрунтування вибору методів, що будуть використані саме в цій роботі.

3. Всебічне вивчення практики вирішення даної проблеми, виявлення її типового стану, недоліків і труднощів, їх причин, типових рис передового досвіду з вирішення досліджуваної проблеми.

4. Розробка рекомендацій та пропозицій щодо використання отриманих автором результатів дослідження на практиці.

Серед завдань дослідження повинні бути як ті, що забезпечують знаходження нових факторів, так і ті, які можуть включити їх до системи наявних знань.

Часто зустрічається помилка, яка виникає внаслідок невміння розрізняти завдання дослідження та етапи його організації. Звісно, вони пов'язані між собою, але, формулюючи завдання дослідження, потрібно не описувати свої дії (аналіз літератури, збирання емпіричних даних, їх аналіз, формулювання висновків тощо), а розкрити доцільності дій та сприяти досягненню загальної мети дослідження.

Методи дослідження

Методи дослідження – сукупність методів встановлення параметрів, структури, інших характеристик досліджуваного об'єкта.

Для досягнення *мети*, через поставлені *завдання* необхідно визначитися з *методикою дослідження*.

Методика дослідження містить підбір та опис методів дослідження, систему прийомів, які використовуватимуть під час дослідження. Правильно підібрана методика є запорукою успішного та вчасного виконання дослідження, непродумана — призводить до помилок, внаслідок яких накопичується велика кількість безсистемно зібраного інформаційного матеріалу, що не дає змоги дійти об'єктивних висновків.

Вибір методів дослідження

Методи дослідження — це науковий інструментарій для забезпечення фактичного матеріалу та реалізації поставленої в роботі мети. У дослідницькому проекті можуть бути використані кілька методів організації наукових досліджень. Кожен може надавати інформацію для аналізу й інтерпретації. Наведемо деякі методи для формування програми дослідження.

Методи дослідження:

<i>Назва методу</i>	<i>Визначення методу</i>
Аналіз артефактів	Пошук офіційної інформації
Тематичне дослідження	Пошук літературних джерел
Аналіз науково-теоретичних джерел	Інформаційний пошук в мережі Інтернет
Хронологічні спостереження	Систематизація інформації
Дослідження в реальних умовах	Інтерв'ювання, бесіди, анкетні опитування, експертні оцінки

Важливо зазначити, що *методи дослідження* добирають з огляду на специфіку поставлених завдань. Метод, та його обґрунтування, розглядають як сукупність прийомів практичної або теоретичної діяльності, спрямованих на розв'язання конкретного завдання в обраній сфері, комплекс логічних дій, за допомогою яких досягається істина, перевіряється, доводиться або ж спростовується.

Правила оформлення науково-дослідницьких робіт

Наукова робота друкується з одного боку аркуша білого паперу формату А4. Щільність тексту повинна бути однаковою. Перенос слів у тексті роботи не допускається.

Текст наукової роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 20 мм, праве – 10 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм.

Основні вимоги до комп'ютерного набору тексту наукової роботи:

- текстовий редактор Word;
- гарнітура шрифту – Times New Roman, вирівнювання – по ширині;
- кегель шрифту – 14;
- міжрядковий інтервал – полуторний.

Оформлення роботи починається з титульного аркуша. На наступній сторінці подається план (зміст) роботи, до нього включають: вступ; послідовно перераховані назви всіх розділів та підрозділів; висновки; список використаних

джерел; додатки. У плані й основному тексті назва і нумерація розділів друкуються великими літерами симетрично до тексту (РОЗДІЛ I).

Назва підрозділу друкується з абзацу маленькими літерами. Їй передують його номер, який складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу.

Такі частини роботи, як вступ, висновки, список використаних джерел, не нумеруються. У кінці назв структурних частин роботи крапки не ставляться.

Назви розділів та параграфів формулюються стисло і чітко. Текст кожного розділу чи підрозділу починається із зазначення його номера та назви відповідно до плану змісту роботи. Розділи необхідно писати з нової сторінки, для підрозділів така вимога не обов'язкова. Усі сторінки роботи, окрім титульної, нумеруються.

1. На титульному аркуші обов'язково мають бути зазначені:

- відділення;
- секція;
- базова дисципліна;
- тема роботи;
- статус в МАН (слухач, кандидат чи дійсний член);
- прізвище, ім'я, по батькові автора;
- повна дата народження (наприклад: 12 червня 1995 р.);
- клас (наприклад: 9 клас, 10 клас, 11 клас);
- повна назва загальноосвітнього навчального закладу, гімназії, ліцею;
- район;
- домашня адреса;
- контактні телефони (домашній та мобільний);
- прізвище, ім'я та по батькові (повністю), наукове звання, місце роботи, посада та контактний телефон наукового та педагогічного керівників.

2. Зміст роботи.

3. Вступ.

- мета, актуальність проблеми.

4. Основна частина:

- огляд наукової літератури;
- аналіз стану проблеми на момент дослідження;
- експериментальна частина:
  - а) матеріали та методи дослідження;
  - б) хід роботи;
  - в) аналіз отриманих результатів.

5. Висновки, яких дійшов автор.

У висновках наводять оцінку одержаних результатів роботи або її окремого стану з урахуванням світових тенденцій вирішення поставленого завдання.

6. Список використаних джерел інформації (наводиться у кінці тексту в алфавітному порядку). На всі наукові джерела, представлені у списку, повинні бути посилання в тексті наукової роботи. У списку наукової літератури повинні переважати новітні видання.

7. Додатки (схеми, графіки, рисунки, фото тощо).

У додатках можуть бути включені додаткові ілюстрації або таблиці та матеріали, які через великий обсяг або форму не можуть бути внесені до основної частини.

Вимоги до ілюстративного матеріалу, який супроводжує доповіді учасників конкурсу

Робота може містити ілюстрації (графіки, таблиці, схеми, карти), їх необхідно подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Такий матеріал повинен мати загальну нумерацію (арабськими цифрами) та відповідну назву. Ілюстрації нумеруються послідовно в межах розділу. Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи подаються під ілюстрацією.

Таблиці нумеруються послідовно в межах розділу. Під таблицями симетрично розміщуються назви, які друкуються великими літерами.

Наочні матеріали (графіки, таблиці, діаграми, схеми, фото тощо), які використовуються під час захисту науково-дослідницьких робіт, можуть бути представлені на:

- паперовому носії формату А2 і більше;
- електронному носії для демонстрації з використанням мультимедійних засобів.

Демонстраційний матеріал повинен не дублювати, а ілюструвати та доповнювати доповіді учасників.

5. Етапи виконання та структура науково-дослідницької роботи

Для успішного написання науково-дослідницької роботи необхідно скласти програму наукового дослідження. Розглянемо основні етапи написання науково-дослідницької роботи:

I. Підготовка до написання науково-дослідницької роботи передбачає такі дії учня:

- вибір теми науково-дослідницької роботи;
- формулювання назви роботи;
- осмислення проблеми дослідження;
- визначення мети та завдання роботи;
- виділення об'єкта та предмета дослідження;
- визначення методів наукового дослідження;
- складання програми та плану роботи.

II. Виконання науково-дослідницької роботи включає такі дії учня:

а) теоретична частина:

- добір фактичного наукового матеріалу з теми дослідження;
- складання бібліографії;
- аналіз одержаного наукового матеріалу;
- формулювання теми дослідження;

б) практична частина:

- застосування обраного методу наукового дослідження;
- обробка та оцінка результатів роботи;
- прийняття рішення та надання рекомендацій згідно з одержаними

результатами.

III. Оформлення науково-дослідницької роботи, доповідей і тез:

- оформлення тексту, ілюстративного матеріалу, тез та доповіді;
- підготовка презентації та роздаткових матеріалів.

IV. Захист науково-дослідницької роботи:

- заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт членами журі;
- оцінювання знань учнів з базових дисциплін:

секції: правознавства; теології, релігієзнавства та історії релігії;
соціології; філософії – історія України

секція педагогіки – українська мова та література;

- публічний захист науково-дослідницьких робіт.

Орієнтовні терміни проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України

Етап конкурсу	Орієнтовні терміни
Написання учнями наукової роботи на базі шкільного наукового товариства.	вересень – листопад
Участь у I (районному) етапі конкурсу: - наукових товариств – навчальних закладів; - наукових товариств – колективних членів Київської Малої академії наук та районних філій.	до 10 грудня до 25 грудня
Участь у II (міському) етапі конкурсу.	21 січня – 23 лютого
Участь переможців II (міського) етапу у III (всеукраїнському) етапі конкурсу-захисту.	квітень

Керівник науково-дослідницької роботи має:

- надавати учневі методичну допомогу у виборі та формулюванні теми роботи, укладанні плану її виконання, складанні календарного графіка виконання роботи та вибору джерел інформації;

- систематично контролювати хід написання роботи, вносити необхідні корективи в роботу, оцінювати зміст роботи, робити висновки щодо її готовності до захисту.

На думку членів журі конкурсу-захисту, майже всі учасники повинні підвищити якісний рівень науково-дослідницьких робіт у наступному році за рахунок:

- самостійності виконання та власного внеску у розвиток теми;
- грамотно складеного списку найновіших достовірних джерел інформації різних категорій (бажано за останніх 5 років у кількості не менше 15 найменувань);
- належної уваги до змісту усіх структурних частин роботи (вступу, теоретичного та практичного розділів, висновків, додатків тощо);
- дотримання вимог до обсягів роботи (не більше 20 сторінок, окрім додатків);
- підвищення рівня науковості;
- правильного оформлення усіх складових роботи згідно зі встановленими вимогами (титульного аркуша, змісту, структурних частин, переліку використаних джерел, ілюстрацій, додатків та посилань на першоджерела).

6. Особливості виконання реферативно-дослідницьких робіт економічного спрямування для учнів 9 класів та науково-дослідницьких робіт для учнів 10 та 11 класів

Наукова робота реферативно-дослідницького характеру для учнів 9 класів

Самостійна письмова наукова робота реферативно-дослідницького характеру передбачає глибше вивчення конкретної наукової проблеми із обов'язковим самостійним науковим пошуком і фіксуванням його результату.

Метою наукових робіт реферативно-дослідницького характеру є:

- поглиблення знань учнів з актуальних проблем певної галузі;
- стимулювання учнів до самостійного наукового пошуку;
- формування дослідницьких та аналітичних умінь учнів;
- подальший розвиток умінь та навичок самостійного критичного опрацювання наукових джерел;
- формування вмінь практичної реалізації результатів дослідження проблеми в самостійно виконаних розробках.

Вимоги до написання наукової роботи реферативно-дослідницького характеру:

1. Наукова робота виконується на одну із тем, запропонованих або вибраних самостійно.

2. Обсяг наукової роботи реферативно-дослідницького характеру складає 20 сторінок.

4. Наукова робота має бути чітко структурованою з дотриманням усіх вимог щодо оформлення.

5. Обов'язковими компонентами наукової роботи мають бути:

- визначення актуальності дослідницького завдання;
- постановки завдань дослідження.

Структура наукової роботи реферативно-дослідницького характеру:

1. Титульна сторінка.

2. Відгук керівника.

3. Тези.

4. Зміст.

5. Вступ (обґрунтовується актуальність теми, мета, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження).

6. Основна частина роботи, яка містить аналіз опрацьованої наукової літератури з предмета відповідно до завдань дослідження, певні авторські висновки із визначення перспектив подальших дослідницьких пошуків, а також опис виконаного власного дослідницького завдання.

7. Висновки.

8. Список використаних джерел.

Науково-дослідницька робота для учнів 10 класів

Науково-дослідницька робота повинна мати пошуковий характер, бути спрямованою на дослідження актуального проблемного питання, що має елементи практичної новизни.

Метою написання науково-дослідницької роботи є:

- стимулювання учнів до самостійного наукового пошуку;
- подальший розвиток умінь самостійного опрацювання наукових джерел;
- поглиблення знань учнів з актуальних проблем конкретної науки;
- формування дослідницьких умінь учнів;
- формування вмій практичної реалізації результатів дослідження у самостійно виконаних розробках.

Вимоги до написання науково-дослідницької роботи:

1. Учні виконують науково-дослідницьку роботу за орієнтовною тематикою або вибирають тему роботи самостійно.
2. Наукова робота пишеться українською мовою.
3. Обсяг – до 20 сторінок друкованого тексту.
4. Заголовки структурних частин роботи друкують великими літерами симетрично до тексту. Кожну структурну частину наукової роботи починають з нової сторінки.

5. Під час написання наукової роботи необхідно робити посилання на достовірні джерела.

6. Необхідним компонентом науково-дослідницької роботи є виконання дослідницького завдання.

Структура науково-дослідницької роботи:

1. Титульна сторінка.

2. Відгук керівника.

3. Тези.

4. Зміст.

5. Вступ, у якому:

- обґрунтовується актуальність теми, її теоретичне і практичне значення;
- визначаються мета і конкретні завдання дослідження, його об'єкт і предмет;

- висвітлюються й зіставляються різні точки зору на сучасні рішення певної проблеми;

- зазначаються методи вирішення поставлених завдань.

6. Основна частина, яка включає 2-3 розділи, один з яких має дослідницький характер. Кожний розділ закінчується стисло викладеними й узагальненими висновками.

7. Висновки.

8. Список використаних джерел.

9. Додатки.

Науково-дослідницька робота для учнів 11 класів

Науково-дослідницька робота – це самостійне наукове дослідження експериментального або теоретико-прикладного характеру, виконане учнем. У роботі розглядається певна наукова або науково-практична проблема, узагальнюються та критично осмислюються теоретичні основи дослідження, обґрунтовуються його мета і конкретні теоретичні й практичні завдання, визначається методика дослідження, аналізується конкретний фактичний матеріал, узагальнюються основні результати дослідження, його новизна,

теоретичне й практичне значення, акцентується увага на авторських версіях розв'язання нових наукових проблем.

Метою виконання науково-дослідницької роботи є:

- розширення теоретичних знань учнів з проблем, які є об'єктами досліджень, систематизація й аналіз сучасних наукових знань теоретичного і практичного характеру;
- застосування засвоєних знань для вирішення конкретних наукових завдань;
- удосконалення навичок самостійної роботи з науковою літературою.

Вимоги до написання науково-дослідницької роботи:

1. Учні виконують науково-дослідницьку роботу за орієнтовною тематикою або вибирають тему роботи самостійно.
2. У науково-дослідницькій роботі подається обґрунтування вибору наукової теми, її актуальності, визначення об'єкта, предмета, мети і конкретних завдань дослідження, його структура.
3. У роботі необхідно розкрити суть визначеної дослідницької проблеми переважно з урахуванням даних нової наукової літератури.
4. Науково-дослідницька робота спрямована на виявлення вмій учня методологічно грамотно проводити дослідження, інтерпретувати, систематизувати і класифікувати одержані результати.
5. У роботі повинні бути чітко сформульовані висновки, в яких подаються основні результати дослідницької роботи та рекомендації щодо їх практичного використання.
6. Обсяг науково-дослідницької роботи – до 25 сторінок друкованого тексту.
7. Науково-дослідницька робота має бути чітко структурованою, з виділенням окремих її частин, абзаців, з нумерацією сторінок, правильним оформленням посилань, виносок, цитат, списку використаних джерел.

Структура науково-дослідницької роботи:

1. Титульна сторінка.

2. Зміст.

3. Вступ (обґрунтування вибору теми, її актуальності з точки зору своєчасності і соціальної значущості; визначення об'єкта, предмета, мети й конкретних завдань та методів дослідження; його наукова новизна).

4. Основна частина.

Складається з двох-трьох розділів, один з яких становить теоретичну частину, а інший – практичну. Теоретична частина повинна демонструвати різні аспекти дослідницької проблеми та має містити огляд літератури з теми, вибір напрямків досліджень, виклад загальної методики й основних методів досліджень, а також теоретичні засади дослідження.

Практична або експериментальна частина науково-дослідницької роботи має відображати результати дослідження, виділяти конкретні проблеми чи ускладнення та давати рекомендації з вирішення цих проблем.

5. Висновки.

Висновки необхідно формулювати таким чином, щоб вони розкривали сутність вирішення поставлених завдань дослідження.

У висновках узагальнюються основні теоретичні й практичні результати дослідження, стисло формулюються найважливіші рекомендації щодо їх практичного втілення. Заключні висновки виконують роль логічного закінчення проведення дослідження в цілому.

6. Список використаних джерел.

7. Додатки.

7. Підготовка до захисту науково-дослідницької роботи

Захист наукового дослідження – завершальний етап конкурсу науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАНУ. Учасники конкурсу, а також усі присутні, можуть виступати у ролі опонентів.

Захист відбувається таким чином:

- 1) конкурсант виступає з доповідями за темою дослідження;
- 2) відповідають на поставлені запитання;
- 3) уважно слухають виступи інших учнів, беруть активну участь у дискусії та обговоренні.

Для розкриття теми наукової роботи кожному учаснику конкурсу-захисту надається 7 хвилин. За цей час необхідно вказати актуальність, мету дослідження, завдання, які були виконані для досягнення мети, предмет і об'єкт науково-дослідницької роботи, методи, які були використані, її новизну, проаналізувати сучасний стан проблеми, порівняти власні результати досліджень з уже відомими.

Рекомендації доповідачам:

1. Доповідь має бути короткою та лаконічною.
2. Завдання доповідача – зацікавити слухачів, донести головні тези роботи.
3. Для вирішення поставленої мети добре подумайте над таким:
  - як виглядатиме ваш виступ;
  - які прийоми залучення уваги слухачів будуть використані у промові.
4. Стежте за правильністю мовлення під час виступу.

Готуючи доповідь, враховуйте, що за 7 хвилин у нормальному темпі можна виголосити 3–4 сторінки друкованого тексту. Тому слід все продумати, щоб вкластися у відведений час.

Одна з важливих проблем роботи над доповіддю – композиційне оформлення майбутньої промови. Вона складається з таких елементів:

- вступ, в якому висвітлюють актуальність, мету та завдання дослідження, його новизну;
- з'ясування об'єкта, предмета та методів дослідження;
- виклад основного матеріалу;
- підтвердження його конкретними прикладами, фактами;
- висновки.

Основні поради учням щодо захисту науково-дослідницьких робіт:

- ґрунтовно підготуйте доповідь та наочні матеріали до неї;
- ви повинні вільно володіти категоріально-термінологічним апаратом з теми дослідження;
- дотримуйтесь 7-хвилинного регламенту виступу;
- ваша участь у дискусії має бути активною, коректною та кваліфікованою.

8. Типові помилки учнів під час написання та захисту науково-дослідницьких робіт суспільного та освітнього спрямування

Типові зауваження до науково-дослідницьких робіт з боку членів журі конкурсу у 2015–2016 н.р. були такими:

- реферативний, компілятивний, а не дослідницький характер роботи, відсутність авторського внеску у розвиток теми;
- недотримання вимог до оформлення роботи, ілюстрацій (таблиць, схем, малюнків), посилань на джерела та додатків;
- перевищення рекомендованого обсягу роботи, який має становити до 20 сторінок (без додатків);
- невідповідність плану темі роботи, його неструктурованість та нелогічність, дублювання змісту розділів та параграфів;
- відсутність або нечіткість основних компонентів вступу (актуальності теми, мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження);
- використання недостатньої кількості інформаційних джерел (менше 15) та статистичних даних, їх застарілий та недостовірний характер (більш як десятирічної давності), концентрація лише на одній категорії джерел (інтернет-джерела, підручники або періодичні видання).

У деяких учнівських роботах було помічено такі помилки:

- невідповідність теми змісту роботи або напряму секції, її абстрактне або занадто вузьке формулювання;
- повна відсутність теоретичного або практичного розділу;
- невідповідність висновків автора суті роботи;
- недотримання стилю викладу матеріалу;
- лаконічність деяких структурних частин роботи (включаючи вступ та висновки), а також їх незбалансованість (один розділ або параграф – великий, інші – малі);
- поверхневий характер дослідження та низький рівень складності;
- некоректне використання джерел інформації, запозичення матеріалу без посилань на джерела.

Слід зазначити, що члени журі одностайно вважають недопустимим та неетичним подання на конкурс робіт, запозичених з Інтернету або інших джерел без відповідних посилань на авторів. Ці роботи були зняті з конкурсу.

На жаль, недостатній рівень виконання **контрольних завдань з базової дисципліни** не дозволив великій кількості конкурсантів досягти високих результатів, на які вони могли сподіватися, маючи високі оцінки за написання та захист науково-дослідницької роботи.

Під час захисту науково-дослідницьких робіт слабкими сторонами виступів деяких учасників конкурсу стали:

- недосконале володіння категоріально-термінологічним апаратом та незнання теорії досліджуваного питання;
- недостатнє вміння донести до членів журі власний внесок у розвиток теми (теоретичний та практичний);
- намагання перевищити регламент доповіді;
- відсутність, недоречність або недосконалість наочних матеріалів, зокрема мультимедійної презентації;
- занадто пасивна або, навпаки, гіперактивна участь у дискусії.

Зразок оформлення титульної сторінки науково-дослідницької роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)
КИЇВСЬКЕ ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ
МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
(КИЇВСЬКА МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ)

відділення
секція
базова дисципліна

НАЗВА ТЕМИ РОБОТИ

АВТОР РОБОТИ

статус у МАН (*слухач, кандидат, дійсний член МАН*)

прізвище, ім'я, по батькові

повна дата народження

(наприклад: 12 червня 1995 р.)

учень (учениця) класу

(наприклад: 9 клас, 10 клас, 11 клас)

назва навчального закладу

район

домашня адреса

контактні телефони (*домашній та мобільний*)

науковий керівник (*прізвище, ім'я, по батькові (повністю), наукове звання, місце роботи, посада та контактні телефони*)

педагогічний керівник (*прізвище, ім'я, по батькові (повністю), наукове звання, місце роботи, посада та контактні телефони*)

КИЇВ-2016

*Зразок оформлення змісту***ЗМІСТ**

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. НАЗВА РОЗДІЛУ	5
1.1. Назва підрозділу.....	7
1.2 Назва підрозділу	9
1.3. Назва підрозділу	11
Розділ II. НАЗВА РОЗДІЛУ	13
2.1. Назва підрозділу.....	14
2.2. Назва підрозділу	16
ВИСНОВКИ.....	18
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	19
ДОДАТКИ.....	21
Додаток 1. Назва.....	21